

Marek Gałęzowski

Warszawscy adwokaci – uczestnicy konspiracji piłsudczykowskiej w kraju w latach drugiej wojny światowej : Otton Gordziałkowski

---

Palestra 50/1-2(565-566), 140-144

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

SYLWETKI WYBITNYCH ADWOKATÓW

Marek Gałęzowski

Warszawscy adwokaci – uczestnicy konspiracji piłsudczykowskiej w kraju w latach drugiej wojny światowej.

Otton Gordziałkowski

W historiografii i publicystyce peerelowskiej losy i działalność piłsudczyków po wrześniu 1939 r. przedstawiano w sposób niezwykle uproszczony. W publikowanych wówczas opracowaniach symbolem końca obozu piłsudczykowskiego stała się szosa zaleszczycka jako kompromitujące zwieńczenie trzynastoletnich rządów „sanacyjnej kliki”. Dalsze dzieje piłsudczyków wiązano z intrygami na uchodźstwie przeciw gen. Władysławowi Sikorskiemu, przede wszystkim jego dążeniu do porozumienia ze Związkiem Sowieckim, a po wojnie z wspieraniem państw zachodnich w walce z PRL. Nie dopuszczano do formułowania samodzielnych ocen czy innych od obowiązującej interpretacji działań, podejmowanych w tym środowisku.

Po wrześniu 1939 r. piłsudczycy byli nadal obecni w polskim życiu politycznym. Przez cały okres wojny uczestniczyli aktywnie w walce o utraconą w 1939 r. niepodległość. W okupowanym kraju głównymi ugrupowaniami tego nurtu politycznego stały się powołane w 1942 r. Konwent Organizacji Niepodległościowych i Obóz Polski Walczącej. Główną formą oddziaływania piłsudczyków na społeczeństwo polskie, kształtowanie jego postaw wobec najważniejszych problemów, jakie stanęły przed nim na drodze do odbudowy niepodległego państwa, stała się refleksja polityczna. Występując w roli opozycji wobec rządu RP w Wielkiej Brytanii oraz jego przedstawicielstwa w kraju, prezentowali swoje poglądy w licznych czasopismach konspiracyjnych oraz na łamach prasy polskiej na uchodźstwie. Po zakończeniu wojny, nieprzynoszącej oczekiwanej niepodległości, włączyli się aktywnie w nurt powojennej konspiracji niepodległościowej. Stworzyli kolejne grupy konspiracyjne, uczestniczyli w działaniach Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj i Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”. Podobnie jak innych uczestników powojennego podziemia dotknęły ich represje władz komunistycznych.

Wśród przeszło 220 ustalonych uczestników politycznego podziemia piłsudczykowskiego znalazło się trzech warszawskich prawników: Otton Gordziałkowski, Ignacy Radlicki i

Marian Paweł Sokołowski. Warto przypomnieć ich biografie: wszyscy brali czynny udział w walce o niepodległość Polski w latach 1914–1921. Radlicki i Sokołowski byli również aktywnymi uczestnikami życia politycznego II RP i bez przesady można ich zaliczyć do piłsudczykowskiej elity władzy.

W tym numerze przedstawiona zostanie postać adwokata Ottona Gordziałkowskiego, w kolejnych – adwokatów Ignacego Radlickiego i Pawła Sokołowskiego.

★

Otton Gordziałkowski urodził się 16 listopada 1898 r. w Petersburgu. Jego ojciec Jan Gordziałkowski był z wykształcenia lekarzem weterynarii i mikrobiologiem. W Drugiej Rzeczypospolitej od 1920 r. sprawował funkcję dziekana Wydziału Weterynarii Uniwersytetu Warszawskiego. Matką Ottona była Jadwiga z d. Kozubowska. Dzieciństwo spędził na Krymie, gdzie jego ojciec, na prośbę władz rosyjskich, brał udział w ekspedycji ratującej renifery. „Tam połąkłem bakcyła morza – wspominał po latach. Byłem rostry, zdrowy. Uciekłem z domu mając jedenaście lat i zaciągnąłem się na szkuner jako chłopiec okrętowy. Fascynacja morzem doprowadziła mnie do stopnia bosmana z cenzusem. Pływanie na Morzu Czarnym dało mi świetną kondycję, która zaprocentowała w wioślarstwie”. W 1917 r. Otton ukończył gimnazjum w Charkowie i wpisał się na Wydział Prawa miejscowego uniwersytetu. Studiów tych jednak nie podjął, ponieważ wstąpił do rosyjskiej marynarki wojennej. Służył we flocie czarnomorskiej, gdzie uzyskał stopień bosmana.

W 1917 r., w wyniku wybuchu pocisku artyleryjskiego, doznał trwałego uszkodzenia nerwu prawego oka. Po rewolucji październikowej nadal służył we flocie, m.in. na kanonierce Kubaniec, sprawując funkcje sternika i sygnalisty. Można domniemywać, że uczestniczył w rosyjskiej wojnie domowej po stronie „białych”. Po marcu 1919 r. znalazł się w Stambule, a następnie zaciągnął się do greckiej floty handlowej.

Na początku 1920 r. wrócił do Polski i w maju wstąpił do tworzącej się polskiej marynarki wojennej. Służył w stopniu bosmana na pierwszym polskim okręcie wojennym „Pomorzanin”. Brał udział w wojnie polsko-bolszewickiej, m.in. uczestniczył w ewakuacji oddziałów kawalerii WP odciętych na Łotwie i na Litwie.

Po zakończeniu wojny został przeniesiony do rezerwy. Zamieszkał w Warszawie, gdzie w 1921 r. rozpoczął studia na Wydziale Prawa UW, które ukończył w grudniu 1924 r. W następnym roku odbył aplikację sądową. W czasie studiów zaczął trenować wyczynowo wioślarstwo. Był sześciokrotnym mistrzem Polski w tej dyscyplinie: w czwórce ze sternikiem w latach 1923–1925 i w ósemce (1925–1927). W 1923 r. zajął pierwsze miejsce w Akademickich Mistrzostwach Świata w Pawii, a jego osada pokonała renomowane zespoły z Anglii, Szwajcarii i Włoch. Tytuł ten obronił w następnym roku w Warszawie, a na mistrzostwach w Rzymie w 1927 r. zespół, w którym startował, zdobył srebrny medal. Trzykrotnie uczestni-

czył w Mistrzostwach Europy (w załogach ósemek): w 1925 r. zajął czwarte miejsce w Pradze, rok później 6 miejsce w Lucernie, a w 1927 r. w Como zdobył brązowy medal. Brał udział w Igrzyskach Olimpijskich w Amsterdamie w 1928 r., gdzie polska załoga ósemek zajęła czwarte miejsce. W kolejnych wyścigach osada Gordziałkowskiego pokonała wówczas Holandię, przegrała z Anglią, zwyciężyła w repasażach Argentynę i przegrała z Kanadą. Karierę sportową zakończył podczas mistrzostw Polski w 1929 r., zdobywając brązowy medal w czwórce bez sternika. Był równocześnie członkiem Akademickiego Związku Sportowego, pełnił m.in. funkcję kierownika Sekcji Wodnej AZS, a później prezesa oddziału warszawskiego AZS. Działal również w Centrali Akademickich Związków Sportowych, a w latach 1928–1929 był jej wiceprzewodniczącym. Od 1922 r. do wybuchu wojny zasiadał w zarządzie i przez pewien czas sprawował funkcję wiceprezesa Polskiego Związku Towarzystw Wioślarskich.

W 1929 r. zdał egzamin adwokacki i w tym samym roku został wpisany na listę adwokatów w Warszawie. Do 1939 r. pracował w kancelarii przy ul. Piusa 11A w Warszawie, prowadził sprawy cywilne oraz radcostwa (doradztwo prawne). „Sprawami karnymi zajmowałem się tylko wtedy, gdy była jakaś sprawa z urzędu albo gdy chciałem pomóc komuś biednemu. Stać mnie było na to, żeby doradzać nie biorąc pieniędzy. Bywało, że zajmowałem się obroną ludzi, którym groziła eksmisja” – wspominał. Nie zerwał związków ze sportem. Był członkiem zarządu Polskiego Związku Hokeja na Lodzie (w latach 1933–1935 pełnił funkcję jego wiceprezesa) oraz kierownikiem reprezentacji hokejowej Polski. Politycznie sympatyzował z piłsudczykami. „Wspólnie z delegacją sportowców byłem u Marszałka Piłsudskiego, aby prosić o pomoc. Ta wizyta przesądziła o tym, że zostałem gorącym zwolennikiem Marszałka. Ujął mnie swoją bezpośredniością i serdecznością” – mówił wiele lat później.

W kampanii wrześniowej 1939 r. brał udział w walkach na Oksywiu, gdzie został ranny. Uniknął niewoli. Przez całą okupację przebywał w Warszawie, od połowy 1940 r. ukrywał się w mieszkaniu przy ul. Radziłowskiej na Saskiej Kępie. Zorganizował w swoim mieszkaniu nasłuch radiowy i wydawał biuletyn informacyjny „Dzień”. Nawiązał kontakty z warszawską fabryką telefoniczną „Dzwonkowa”, gdzie produkowano aparaty radiowe na fale krótkie i prąd stały, które Gordziałkowski otrzymywał do prowadzenia nasłuchów. Później działał w VI Oddziale Prasowym Biura Informacji i Propagandy Komendy Głównej Armii Krajowej w grupie nasłuchu radiowego (pomnik, poświęcony ekipie nasłuchu BIP, znajduje się nad Jeziorkiem Kamionkowskim w Warszawie). W latach 1940–1944 czynnie uczestniczył w organizacji pomocy dla jeńców wojennych – uciekinierów z obozów jenieckich. Ukrywał w swoim mieszkaniu i następnie zorganizował przerzut za granicę kilkunastu lotników brytyjskich. Po wojnie ambasada brytyjska zorganizowała uroczystość dla uczczenia Gordziałkowskiego, co omaal nie skończyło się jego aresztowaniem przez władze komunistyczne.

Równocześnie zaangażował się w działalność politycznej konspiracji piłsudczykowskiej. Według relacji Wacława Wagnera „Bronisława” pomagał on Gordziałkowskiemu w prowadzeniu nasłuchu radiowego dla pisma „Myśl Państwowa”, a później Konwentu Organizacji Niepodległościowych. Zgodnie z informacjami córki Gordziałkowskiego, Izabeli Cynkin, wiadomości z nasłuchu odbierała Halina Kupiecka i przekazywała je do lokalu mieszczącego się przy placu Narutowicza (nie wiadomo jednak, czy na potrzeby KON, czy ZWZ-AK). Na podstawie tego przekazu można wnioskować, że wśród łączniczek Konwentu, odbierających nasłuch od Gordziałkowskiego, były również: Janina Pollak, Helena Roj-Rytardowa

oraz Maria Brzozowska, z którymi utrzymywał on przyjacielskie kontakty po wojnie. W działalności konspiracyjnej posługiwał się pseudonimem „Wacław”.

Podczas Powstania Warszawskiego, od 2 lub 3 sierpnia do 2 września 1944 r. Gordziałkowski, przypuszczalnie we współpracy z innym działaczem KON – Teofilem Bobrownickim, redagował pismo informacyjne Konwentu „WIP”. W Powstaniu Warszawskim stracił jedyne go syna Wojciecha – żołnierza AK, poległego w pierwszym dniu Powstania Warszawskiego w ataku na siedzibę gestapo przy al. Szucha – i ojca Jana, zamordowanego wraz z grupą profesorów Uniwersytetu Warszawskiego, mieszkających w domu spółdzielni profesorskiej przy ul. Nowy Zjazd. Po powstaniu Ottona Gordziałkowskiego wywieziono do ołagru II-D Grossborn.

W lutym lub w marcu 1945 r. wrócił do kraju. Pracował dalej w adwokaturze warszawskiej, prowadził własną kancelarię. Po ucieczce za granicę w końcu 1947 r. [?] pierwszej żony, pracowniczki ambasady brytyjskiej, pomimo że rozwiódł się z nią przed 1939 r., był szykanowany przez władze komunistyczne. Uniemożliwiono mu wykonywanie zawodu adwokata. W 1950 r. zatrudniono go jako radcę prawnego w Centralnym Zarządzie Przemysłu Gastronomicznego Ministerstwa Handlu Wewnętrznego oraz w Kolejowych Zakładach Gastronomicznych Centralnego Zarządu Ministerstwa Kolei. W latach 1948–1950 był członkiem komisji organizacyjnej do spraw żywienia zbiorowego w ZSS „Społem”, w latach 1952–1953 komisji powoływanych dla tego zagadnienia przez MHW. W drugiej połowie lat czterdziestych działał również w organizacjach sportowych, był członkiem Zarządu Warszawskiego Komitetu Sportów Wodnych i przewodniczącym Warszawskiego Towarzystwa Wioślarskiego.

W 1956 r. wrócił do adwokatury. W końcu 1960 r. odnowiły się skutki ran z 1917 i 1939 r. Groziło to utratą wzroku i zmusiło Ottona Gordziałkowskiego do przerwania z dniem 1 września 1961 r. praktyki adwokackiej. Po częściowym wyleczeniu przez dłuższy czas odmawiano mu zatrudnienia w charakterze radcy prawnego. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych pracował prawdopodobnie jako radca prawny w Związku Spółdzielni Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Cepelia” oraz „Społem”. W 1973 r. przeszedł na emeryturę.

W ostatnich latach życia ciężko chorował i cierpiał biedę, ponieważ nie chciano mu uznać właściwego stażu pracy. W PRL nie ujawnił swojej działalności konspiracyjnej w latach wojny, nie wierząc w liberalizację systemu komunistycznego. Do końca życia interesował się polityką. Był zwolennikiem „Solidarności”. „W roku 1993, na dwa miesiące przed śmiercią, w podnieceniu składał nam sprawozdanie z przeprowadzonych właśnie wyborów, nie mogąc wyjść ze zdumienia, że nawet wśród bliskich mu [...] ludzi znaleźli się tacy, którzy głosowali na SLD” – pisała w liście do autora I. Cynkin. Jesienią 1993 r. Agnieszka Metelska przeprowadziła z Gordziałkowskim, jako „nestorem polskiej adwokatury”, wywiad dla pisma „Palestra”. Zapytany, jaki obraz z przeszłości wraca do niego najczęściej, odpo-

wiedział: „Morze. Ono żyje we mnie do dnia dzisiejszego. To moja największa miłość”. Zmarł w Warszawie 28 stycznia 1994 r. Pochowany został na cmentarzu Powązkowskim. „Ottona Gordziałkowskiego cechowała niezwykła skromność, o swojej przeszłości wojennej, dokonaniach okupacyjnych mówił mało” – napisał we wspomnieniu pośmiertnym, opublikowanym w „Palestrze”, Stanisław Śniechórski.

W 1993 r. Okręgowa Rada Adwokacka przyznała Ottonowi Gordziałkowskiemu odznaczenie „Adwokatura Zasłużonym”.

Był dwukrotnie żonaty. Z pierwszego małżeństwa z Janiną z d. Górską, po 1947 r. zamieszkałą w Kanadzie, miał syna Wojciecha (1928–1944), żołnierza AK, poległego w Powstaniu Warszawskim, z drugiego, z Marią z d. Doroba (1913) – córkę Izabellę (1942), prawnika, zamężną z Tadeuszem Cynkinem. Obie mieszkają obecnie w Szwecji.

Bibliografia

Archiwum Pomorskie Armii Krajowej, 2618/WSK, C. Orlikowska, Lista [współpracowników grupy „Myśli Państwowej”]; Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, RP, 8824 (tu również dokumenty dotyczące służby wojskowej O. Gordziałkowskiego w rosyjskiej i polskiej marynarce wojennej); Okręgowa Izba Adwokacka w Warszawie, 2669, Akta personalne O. Gordziałkowskiego; Materiały biograficzne dotyczące W. Wagnera udostępnione przez K. Wagnera; Fragmenty wspomnień W. Wagnera, udostępnione przez K. Wagnera; Odpis listu O. Gordziałkowskiego do T. Cynkina z 1989 r., udostępniony przez I. Cynkin; List I. Cynkin do autora z 21 kwietnia 2004 r.; Informacje I. Cynkin.

15-lecie sekcji wioślarskiej AZS, „Sport Wodny” 1934, nr 12, s. 228; M. Gałęzowski, *Polityczne ugrupowania piłsudczykowski w kraju w latach 1942–1944*, „Niepodległość”, t. 53/54, 2003/2004, s. 71; *idem*, *Uwagi dotyczące działaczy politycznej konspiracji piłsudczykowskiej w okupowanym kraju – żołnierzy Powstania Warszawskiego, których nazwiska znajdują się w tomie 5. Wielkiej Ilustrowanej Encyklopedii Powstania Warszawskiego*, „Mars”, t. 14, 2003, s. 277; Z. Głuszek, *Polscy olimpijczycy 1924–1976*, Warszawa 1988, s. 208 (tu błędna data urodzenia); *Otton Gordziałkowski* [nekrolog], „Życie Warszawy” 1994, nr 26; W. Grabski, *Prasa powstania warszawskiego*, Warszawa 1994, s. 82; Igrzyska IX Olimpiady. Dodatek do „Sportu Wodnego” 1928, nr 1; P. Komorowski, *Nestor*, „Przegląd Sportowy” 1992, nr 206; S. Lewandowska, *Polska konspiracyjna prasa informacyjno-polityczna 1939–1945*, Warszawa 1982, s. 168 (tu błędnie podane nazwisko Gordziałowski); *idem*, *Polska konspiracyjna prasa informacyjno-polityczna 1939–1945*, Warszawa 1982, s. 542 (tu błędnie podane nazwisko Gordziałowski); T. Makowski, *Pod znakiem biało-czerwonej szachownicy*, (w:) *Akademicki Związek Sportowy 1908–1983. Wspomnienia i pamiętniki*, wybór i oprac. R. Wryk, Poznań 1985, s. 301; P. Matusak, *Edukacja i kultura Polski Podziemnej*, Siedlce 1997, s. 453; C. Orlikowska, *Podziemna drukarnia przy ul. Ogrodowej 62 i jej ludzie*, „Rocznik Warszawski”, t. 13, 1975, s. 308; M. Petruczenko, *Chłopiec okrętowy olimpijczykiem*, „Przegląd Sportowy” 1994, nr 25; *Polski Związek Towarzystw Wioślarskich*, „Wioślarz Polski” 1925, nr 1, s. 28; S. Śniechórski, *Otton Gordziałkowski*, „Palestra” 1994, nr 3–4, s. 211–212; *Triumf wioślarstwa polskiego w Pawii*, „Strzelec” 1925, nr 11; *Triumf wioślarstwa polskiego we Włoszech*, „Wioślarz Polski” 1925, nr 3, s. 67–68; *Wielka Ilustrowana Encyklopedia Powstania Warszawskiego*, t. 5, red. P. Rozwadowski, Warszawa 2002, s. 198 (tu błędna data urodzenia); R. Wryk, *Akademicki Związek Sportowy 1908–1939*, Poznań 1990, s. wg indeksu; *Z perspektywy wieku – z Ottonem Gordziałkowskim, dziewięćdziesięcioczworoletnim nestorem polskich adwokatów wpisanym na listę adwokatów warszawskich w 1929 roku rozmawia Agnieszka Metelska*, „Palestra” 1993, nr 9–10, s. 4–8; *Z Rady Adwokackiej w Warszawie*, „Palestra” 1928, nr 7/8, s. 369; *Z życia klubów wioślarskich*, „Wioślarz Polski” 1925, nr 1, s. 30; *Z życia klubów wioślarskich, żeglarskich i pływackich*, „Wioślarz Polski” 1925, nr 2, s. 58.

P. Matusak, *Edukacja*, s. 453 (tu błędnie podane nazwisko Gordziałowski);

Sylwetki polskich olimpijczyków, www.olimpijski.pl

R. Wryk, *Gordziałkowski Otton Mikołaj (1898–1994), adwokat, wioślarz i działacz AZS, PZTW, PZHL, olimpijczyk z Amsterdamu (1928)*, www.olimpijski.pl